

Lietuvos visuomenės profesionalėjimo kryptys (pagal 1897 m. Rusijos imperijos visuotinį gyventojų surašymą)

OLGA MASTIANICA

Lietuvos istorijos institutas, Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius

El. paštas: mastianica@gmail.com

Remiantis Rusijos imperijos visuotinio gyventojų surašymo duomenimis, straipsnyje nagrinėjama profesionalizacijos įtaka visuomenės socialinės struktūros kaitai.

Raktažodžiai: profesionalizacija, surašymas, luomai

IVADAS

„Ilgajame XIX amžiuje“ profesionalizacija pirmiausia ženklinou naują visuomenės struktūrinį susiskaldymą, paremtą bendrais interesais, patirtimis ir raiškos būdais, o ne bendra socialine kilme. Profesionalizacijos procesai spartino naujų lanksčių ir mobilių grupių (visų pirma inteligentijos) formavimąsi, siūlė naujas individo kultūrinės ir socialinės saviraiškos formas, skatino naujų vertybinių nuostatų, susijusių su racionalizacijos, diferenciacijos ir individualizacijos reiškiniais, atsiradimą. Todėl profesionalizacijos procesų nagrinėjamas taip pat leidžia įvertinti, kaip, kokiais mastais modernėjančioje visuomenėje vyko visuomenės tradicinės socialinės struktūros kaita, atitinkami socialiniai ir kultūriniai pokyčiai.

Lietuvos istoriografijoje profesionalizacijos, kaip socialinio reiškinio, tyrimai vykdomi keliomis kryptimis. Pirmiausia plačiai nagrinėjama profesinio švietimo sistemos raida, specialiojo išsilavinimo turinys bei nustatomas profesinio išsilavinimo prieinamumas vienai ar kitai konfesinei arba socialinei grupei [9]. Kita vertus, darbuose, skirtuose vienos arba kitos socialinės grupės istorinei raidai, taip pat atsispindi šių grupių požiūrio kaita į profesinės kvalifikacijos įsigijimą [11]. Atskirai apibūdinamas naujos profesiniu pagrindu sudarytos grupės – inteligentijos formavimasis, jos socialinė, profesinė kilmė ir sudėtis [8; 10]. Lietuvos istoriografijoje 1897 m. visuotinis Rusijos imperijos gyventojų surašymas, kuris vienintelis iš esamų statistinių šaltinių leidžia susidaryti visuomenės profesinės sudėties apytikslį vaizdą „ilgajame XIX amžiuje“, iš esmės naudojamas inteligentijai, kaip socialinei ir profesinei grupei, apibūdinti [12], o ne profesionalizacijos, kaip socialinio reiškinio, tyrimams. Kyla klausimas, ar, remiantis 1897 m. visuotinio Rusijos imperijos gyventojų surašymo duomenimis, galima nustatyti profesionalizacijos įtaką visuomenės socialinės struktūros kaitai?

Profesijos apibūdinimas

XIX amžiuje Rusijos imperijoje nuolat buvo renkami duomenys apie valstybės gyventojus, tačiau iš esmės apie jų profesinę, socialinę, iš dalies etninę sudėtį. Ypatingos svarbos imperijos visuomenės pažinimui turi 1897 m. visuotinis gyventojų surašymas, kuriame buvo nustatytas pavaldinių skaičius, kompleksiskai apibūdinta jų profesinė, socialinė, šeimos padėtis, nustatytas raštingumo, išsilavinimo, užimtumo pobūdis. Surašyme pirmą kartą buvo atskirai apibūdintas visuomenės pasiskirstymas pagal užimtumo pobūdį, kas leidžia susidaryti bent apytikslį visuomenės profesinės sudėties vaizdą.

Tačiau apklausos lape, kuriuo turėjo vadovautis vykduojantieji surašymą, atskirai išskirtas ir tiriamas gyventojų užimtumas buvo apibūdintas taip: „занятие, ремесло, промысел, должность или служба“ („veikla, amatas, pareigos arba tarnyba“) [7, 11]. Taigi nebuvo fiksuojama, ar ši veikla paremta specialiai įgytomis profesinėmis žiniomis. Atvirkščiai, apklausiamasis turėjo įvardyti būtent tokią veiklą, kuri yra *pagrindinis* jo pajamų šaltinis. Todėl ši veikla nebūtinai turėjo atspindėti apklaustojo įgytą profesinę kvalifikaciją. Pavyzdžiui, bajoras, dirbantis valstybinėje įstaigoje, bet turintis žemės valdų, duodančių jam didesnę materialinę pelną, galėjo (o iš esmės ir turėjo) nurodyti užsiėmimą žemės ūkio srityje. Todėl, kai apklaustasis priskirdavo save vienai arba kitai profesijai, tai ženklino ne tik (arba ne tiek) jo profesinę *savęs* sampratą, bet ir liudijo, kad pastarojo veikla yra pagrindinis (matyt, ir vienintelis) jo pajamų šaltinis.

Todėl surašymo duomenys leidžia rekonstruoti tik visuomenės profesinės sudėties apytikslį vaizdą. Rusijos imperijos pavaldiniai buvo išskirti pagal jų užsiėmimų pobūdį. Tačiau tai nerodo, kokia jų dalis vykdė profesinę veiklą pagal įgytą specialųjį išsilavinimą. Visuomenės užimtumas buvo apibūdinamas pagal amžiaus grupes, gyventojų tautinę kilmę (nustatoma pagal deklaruojamą gimtąją kalbą) bei gyvenamąją teritoriją. Rusijos imperijos valdininkai pirmiausia siekė nustatyti, koks yra vienos arba kitos tautinės grupės (bet ne luomo) užsiėmimų, o iš dalies ir profesinės veiklos, pobūdis.

1897 m. visuotiniame gyventojų surašyme buvo panaudotas terminas „свободные профессии“ („laisvosios profesijos“). Atskirai šio termino turinys nebuvo apibrėžtas. Tačiau pateiktas užsiėmimų suskirstymas rodo, kad šiai grupei buvo priskirti asmenys, kurie dirbo teisinėje, medicinos, mokslo, meno, literatūros srityse, vykdė auklėjamąjį ir mokymo darbą, teikė religinio pobūdžio paslaugas, t. y. dirbo tose srityse, kurios reikalavo atitinkamo specialaus išsilavinimo (1). Pastarasis rodiklis – profesinis išsilavinimas – buvo surašyme atskirai išskirtas bei vertinamas socialiniu aspektu, kas leidžia nustatyti, kokia ir kuri socialinės grupės dalis siekė turėti atitinkamą profesinę kvalifikaciją.

PROFESINIO IŠSILAVINIMO RODIKLIAI

Pirmajame visuotiniame Rusijos imperijos gyventojų surašyme buvo siekta įvertinti ne tik visuomenės bendrąjį raštingumą, bet ir profesinio išsilavinimo lygį. Rusijos imperijos valdžiai, kuri XIX a. antroje pusėje pradėjo vis aktyviau reguliuoti profesinių teorinių ir praktinių žinių įsigijimą, buvo svarbu nustatyti, kokį dėmesį profesinei kvalifikacijai skyrė viena arba kita socialinė grupė. Siekta išsiaiškinti, kokia vieno arba kito luomo (vyrų ir moterų) dalis baigė universitetus, vidurinių mokyklų lygio mokymo įstaigas,

(1) Pavyzdžiui, Kauno gubernijoje (iš pateiktų apibendrintų duomenų) tokią veiklą vykdė 6 172 vyrų (1,91 % nuo bendro gyventojų skaičiaus, nurodžiusių užsiėmimo pobūdį) ir 1 016 moterų (0,68 %). Vilniaus gubernijoje buvo nurodyta tik atitinkama procentinė išraiška (vyrų – 0,56 %, moterų – 0,79 %).

teikiančias profesinę kvalifikaciją. Tokiu būdu surašymas nepateikia duomenų apie specialiąsias mokslo įstaigas, kuriose šalia profesinės kvalifikacijos buvo teikiamas pradinis išsilavinimas. XIX a. pabaigoje būtent šios mokyklos užėmė edukacinės rinkos didžiausią dalį bei labiausiai atitiko miestiečių ir valstiečių socialinius poreikius.

Kaip ne kartą pastebėta istoriografijoje, visuomenės bendrasis raštingumo lygis buvo itin aukštas Kauno gubernijoje. Bent *a priori* Kauno gubernijos gyventojai, palyginti su gyventojais kitose Vilniaus švietimo apygardos gubernijose (2), galėjo aktyviausiai siekti įgyti profesinį išsilavinimą. Kauno gubernijoje bendrasis raštingumo lygis (55,7 %) viršijo atitinkamus rodiklius visoje Rusijos imperijoje (29,3 %), Vitebsko (39,8 %), Gardino (38,3 %), Vilniaus (34,7 %), Mogiliavo (25,8 %) ir Minsko (10,1 %) gubernijose (3) (pl. žr. 1 lentelę), kuriose po 1863–1864 m. sukilimo vykdėta panaši tautinė ir švietimo politika. Tačiau, kaip rodo 1897 m. visuotinis gyventojų surašymas, itin maža visuomenės dalis turėjo vidurinį išsilavinimą. Pavyzdžiui, Kauno gubernijoje atitinkamų rodiklių procentinė išraiška neviršijo dviejų procentų, o Vilniaus gubernijoje net nesiekė vieno procento. Panašūs rodikliai taip pat buvo užfiksuoti kitose gubernijose, kurios įėjo į Vilniaus švietimo apygardos sudėtį. Pavyzdžiui, Minsko gubernijoje vidurinį išsilavinimą turėjo tik 2,5 % raštingų vyrų, Vitebsko – 2,4 %, Mogiliavo – 2,2 %, Kauno – 1,8 %, Gardino – 1,6 %, Vilniaus gubernijoje – 0,2 %.

1897 m. visuotinis gyventojų surašymas dar fiksavo tradicinius atskirų socialinių grupių skiriamus prioritetus išsilavinimui, o ne jų kaitai. Pagal bendrąjį raštingumo lygį bei įgytą specializuotą išsilavinimą dvasininkai užėmė išskirtines pozicijas (pl. žr. 1 lentelę). Išsilavinimas buvo vienas iš skiriamųjų, iš dalies apibrėžiamųjų, šio luomo požymių. Be to, surašymo duomenys negalėjo nepatvirtinti to meto visuomenėje vyravusios tradicijos – siekis turėti bendrąjį, vidurinį bei aukštąjį išsilavinimą buvo labiau būdingas bajorijos socialinei grupei. Bendrojo bajorų (vyrų) raštingumo lygio procentinė išraiška Vilniaus švietimo apygardoje svyravo nuo 76,5 % Gardino gubernijoje iki 60,3 % Minsko gubernijoje (4). Miestiečių (vyrų) bendrojo raštingumo lygio procentinė išraiška – nuo 51,9 % Gardino gubernijoje iki 38,2 % Vitebsko gubernijoje (5). Valstiečių bendrojo raštingumo rodikliai buvo žemesni už atitinkamus miestiečiams būdingus rodiklius. Procentinė išraiška svyravo nuo 32,7 % Kauno gubernijoje iki 15,2 % Vitebsko gubernijoje (6), nors šiuo požiūriu Kauno gubernijos valstiečiai (kaip vyriška, taip ir moteriška

- (2) Nagrinėjamu laikotarpiu Vilniaus švietimo apygardą sudarė Vilniaus, Kauno, Gardino, Minsko, Mogiliavo, Vitebsko gubernijos.
- (3) Čia pateiktas vyrų bendrasis raštingumo lygis. Moterų bendrasis raštingumo lygis: iš viso Rusijos imperijoje – 13,1 %; gubernijose: Kauno – 53 %, Vitebsko – 25,9 %, Vilniaus – 22,9 %, Gardino – 19,6 %, Mogiliavo – 8,4 %, Minsko – 0,3 %.
- (4) Bendrojo bajorų (vyrų) išsilavinimo lygio procentinė išraiška gubernijose: Kauno – 75,2 %, Vilniaus – 61,3 %, Mogiliavo – 62,9 %, Vitebsko – 60,5 %. Bendrojo bajorių išsilavinimo lygio procentinė išraiška gubernijose: Gardino – 73,9 %, Kauno – 67,2 %, Vilniaus – 58,5 %, Mogiliavo – 53,5 %, Minsko – 42,8 %, Vitebsko – 34,1 %.
- (5) Bendrojo miestiečių (vyrų) išsilavinimo lygio procentinė išraiška gubernijose: Vilniaus – 48,8 %, Mogiliavo – 48,5 %, Minsko – 45,6 %, Kauno – 40,2 %. Bendrojo miestiečių (moterų) išsilavinimo lygio procentinė išraiška gubernijose: Gardino – 34,7 %, Kauno – 34,2 %, Mogiliavo – 29,1 %, Vitebsko – 28,9 %, Minsko – 24,3 %, Vilniaus – 18,8 %.
- (6) Bendrojo valstiečių (vyrų) išsilavinimo lygio procentinė išraiška gubernijose: Gardino – 30,1 %, Vilniaus – 29,3 %, Mogiliavo – 19,8 %, Minsko – 16,8 %. Bendrojo valstiečių (moterų) išsilavinimo lygio procentinė išraiška gubernijose: Kauno – 24,6 %, Vilniaus – 17,6 %, Gardino – 12,2 %, Vitebsko – 11,3 %, Mogiliavo – 8,4 %, Minsko – 3,2 %.

visuomenės dalis), palyginti su kitų gubernijų šio socialinio sluoksnio atstovais, buvo žymiai aktyvesni.

Vidurinių išsilavinimą siekė įgyti nedidelė visuomenės dalis, net ir tarp bajorų. Pavyzdžiui, tik Gardino gubernijos bajorų (vyrų), turėjusių vidurinių išsilavinimą, procentinė išraiška beveik atitiko bendraimperialinį lygį (Rusijos imperijoje – 27,1 %, Gardino gubernijoje – 25,6 %). Mogiliavo gubernijoje procentinė išraiška bajorų (vyrų), turėjusių vidurinių išsilavinimą, siekė 20,1 %, Kauno – 11,6 %, Vilniaus – 9,1 %, Vitebsko – 2,1 % ir Minsko – 1,2 %. Moterų vidurinio išsilavinimo reforma įvykdyta XIX a. 6-ojo dešimtmečio viduryje, o visuomenės (ir bajorių) aktyvumas šioje srityje labiau išryškėjo 9-ojo dešimtmečio pabaigoje. Tuo metu Rusijos imperijoje palaipsniui atsiverdavo galimybės moterims įgyti aukštąjį išsilavinimą. Baigusiujų aukštąsias mokyklas skaičius (visų pirma bajorių) buvo itin mažas, todėl 1897 m. visuotinis gyventojų surašymas tokių duomenų beveik nefiksavo.

Surašymo duomenys puikiai iliustruoja, kad XIX a. pabaigoje bajorai (vyrai) buvo linkę prioritetą skirti aukštajam, o ne specialiajam viduriniam išsilavinimui (pl. žr. 2 lentelę), kuris po įvykdytų reformų vis labiau buvo orientuotas į miestiečius. Šiaurės vakarų krašto (arba Vilniaus švietimo apygardos) bajorų aukštojo išsilavinimo rodikliai buvo mažesni nei bendrai Rusijos imperijoje. Didesnė dalis bajorų, įgijusių aukštąjį išsilavinimą, buvo Gardino ir Mogiliavo gubernijose (7), jų gyventojai turėjo palankesnes galimybes (bent geografinio susisiekimo prasme) pasiekti aukštąsias mokyklas Lenkijos Karalystės arba vidinėse Rusijos imperijos gubernijose.

Miestiečių luomo atstovai, kaip rodo 1897 m. surašymas, labiau siekė įgyti vidurinių profesinį išsilavinimą, kurį Rusijos imperijos valdžia vis labiau pritaikydavo miestiečių poreikiams. Šiuo požiūriu aktyvesni buvo Mogiliavo ir Vilniaus gubernijų miestiečiai (8), iš kurių nemaža dalis, bent Vilniaus gubernijoje, priklausė žydų etnokonfesinei grupei. Daugeliui jų įgytas išsilavinimas buvo viena palankiausių galimybių gyventi ekonomiškai savarankišką gyvenimą Sėslumo zonoje. Įdomi tendencija išryškėja vertinant Kauno gubernijos miestiečių aukštojo ir profesinio vidurinio išsilavinimo rodiklius. Šioje gubernijoje, kurioje didelę dalį miestiečių luomo atstovų taip pat sudarė žydai, susilygino miestiečių profesinio aukštojo ir vidurinio išsilavinimo rodikliai ir sutapo su tais rodikliais, kurie būdingi bajorams, turėjusiems profesinį vidurinių išsilavinimą (9).

Remiantis 1897 m. surašymo duomenimis, įvertinti valstiečių požiūrį į profesinį išsilavinimą itin sudėtinga. Kaip buvo minėta, surašymas apibūdino tik profesinio aukštojo ir vidurinio išsilavinimo situaciją. Po baudžios panaikinimo Rusijos imperijos valdžia itin daug dėmesio skyrė profesiniam pradiniam išsilavinimui: pradėtos steigti amatų klasės prie pradinių mokyklų, atskiros žemesnės amatų mokyklos, kurios teikė ne tik specializuotą, bet ir bendrąjį pradinį išsilavinimą. Todėl surašymas pateikia duomenų tik apie tuos valstiečių luomo atstovus, kurie siekė pakilti „socialiniais laiptais“, įgyti profesinį

(7) Aukštąjį išsilavinimą Gardino gubernijoje turėjo 6,3 %, Mogiliavo gubernijoje – 5,9 %, Kauno gubernijoje – 3,1 %, Vilniaus gubernijoje – 2,3 %, Vitebsko gubernijoje – 0,5 %, Minsko gubernijoje – 0,4 % bajorų.

(8) Profesinį vidurinių išsilavinimą Mogiliavo gubernijoje buvo įgiję 0,6 % miestiečių, Vilniaus gubernijoje – 0,5 %, Gardino gubernijoje – 0,3 %, Kauno gubernijoje – 0,2 %, Vitebsko gubernijoje – 0,01 %, Minsko gubernijoje – 0,04 %.

(9) Kauno gubernijoje procentinė išraiška miestiečių, turėjusių profesinį aukštąjį ir profesinį vidurinių išsilavinimą, sudarė 0,2 %. Ta pati procentinė išraiška – 0,2 % – buvo būdinga bajorams, turėjusiems profesinį vidurinių išsilavinimą.

vidurinę arba aukštąją išsilavinimą. Akivaizdu, kad XIX a. pabaigoje tokių asmenų skaičius buvo labai mažas, todėl jo procentinė išraiška daugeliu atveju net nebuvo išvedama.

Surašymo užfiksuotas asmenų, turėjusių profesinę aukštąją ir vidurinę išsilavinimą, pasiskirstymas pagal amžiaus grupes rodo vis augančią profesinio išsilavinimo svarbą – visų pirma miestiečiams ir valstiečiams. Pavyzdžiui, ženklus skirtumas tarp bajorų, atstovavusių 20–29 ir 30–39 metų amžiaus grupėms ir siekusių profesinio išsilavinimo, nėra (pl. žr. 2 lentelę). Aktyviau įgyti profesinę išsilavinimą siekė 20–29 metų amžiaus grupė nei 30–39 metų amžiaus grupei atstovavę miestiečiai (pl. žr. 3 lentelę). Ta pati tendencija būdinga ir valstiečiams – turėti profesinę kvalifikaciją jau buvo svarbu „jaunajai kartai“, priklausančiai 10–19 metų amžiaus grupei (pl. žr. 4 lentelę).

APIBENDRINIMAS

1897 m. Rusijos imperijos visuotinis gyventojų surašymas neleidžia nustatyti profesionalizacijos įtakos visuomenės socialinės struktūros kaitai. Surašymo duomenys rekonstruoja tik visuomenės profesinės sudėties apytikslų vaizdą: gyventojai suskirstyti pagal užsiėmimų pobūdį. Tačiau to nepakanka atskleisti, kokia jų dalis vykdė šią veiklą remiantis įgytu specialiuoju išsilavinimu. Visuomenės veiklos pobūdis buvo apibūdinamas pagal lytį, amžiaus grupes, gyventojų tautinę kilmę (nustatoma pagal deklaruojamą gimtąją kalbą) ir gyvenamąją teritoriją.

Profesinio išsilavinimo rodikliai, kurie leidžia apibūdinti, kokia ir kuri visuomenės dalis siekė turėti atitinkamą profesinę kvalifikaciją, neapima tų specialiųjų mokslo įstaigų, kurios šalia profesinės kvalifikacijos teikė pradinį išsilavinimą. Surašymas dar fiksavo tradicinius atskirų socialinių grupių skiriamus prioritetus specialiajam išsilavinimui, o ne šių prioritetų kaitai. XIX a. pabaigoje bajorija labiau vertino specialųjį aukštąjį nei specialųjį vidurinį išsilavinimą, miestiečiai – specialųjį vidurinį ir tik itin maža valstiečių dalis siekė įgyti specialųjį vidurinį, iš dalies aukštąjį išsilavinimą. Modernizacijos procesų įtaka labiau išryškėja tik įvertinant miestiečių ir valstiečių išsimokslinimo lygį remiantis kartos principu. Aktyviau profesinę išsilavinimą siekė įgyti miestiečių ir valstiečių „jaunoji karta“, priklausanti 10–19 ir 20–29 metų amžiaus grupėms.

Gauta 2014 11 26

Priimta 2015 02 26

Šaltiniai

- [1] *Первая всеобщая перепись населения: Виленская губерния*. Санкт-Петербург: типография С. Петербургского акционерного общества печатного и писчебумажного дела в России „Слово“, 1904.
- [2] *Первая всеобщая перепись населения: Ковенская губерния*. Санкт-Петербург: типография Э. Л. Пороховщиковой, 1904.
- [3] *Первая всеобщая перепись населения: Гродненская губерния*. Санкт-Петербург: типография кн. В. П. Мещерского, 1904.
- [4] *Первая всеобщая перепись населения: Витебская губерния*. Санкт-Петербург: типография кн. В. П. Мещерского, 1904.
- [5] *Первая всеобщая перепись населения: Могилевская губерния*. Санкт-Петербург: типография С. Петербургского акционерного общества печатного и писчебумажного дела в России „Слово“, 1903.
- [6] *Первая всеобщая перепись населения: Минская губерния*. Санкт-Петербург: типография

С. Петербургской Тюремьы, 1903, с. 52–58.

[7] *Общий свод по империи результатов разработки данных первой переписи населения*. Петербург: типография С. Петербургского акционерного общества печатного и писчебумажного дела в России „Слово“, 1905, с. 11–38.

Literatūra

[8] ALEKSANDRAVIČIUS, Egidijus; KULAKAUSKAS, Antanas. *Carų valdžioje. XIX amžiaus Lietuva*. Vilnius: Baltos lankos, 1996. 225 p.

[9] ENDZINAS, Arnoldas. *Specialiojo mokslo Lietuvoje raidos bruožai*. Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo viduriniojo mokslo ministerija, 1974.

[10] *Lietuvos istorija. Devynioliktas amžius: visuomenė ir valdžia* Autoriai T. Bairašauskaitė, Z. Medišauskienė, R. Miknys. Vilnius: Baltos lankos, 2011.

[11] MASTIANICA, Olga. XIX a. visuomenės profesionalizacijos ir socialinės sąveikos problemos Vakarų Europos istoriografijoje. *Lituanistica*, 2013, t. 59, Nr. 1(91), p. 24–25.

[12] VĖBRA, Rimantas. *Lietuvių visuomenė XIX a. antroje pusėje. Socialinės struktūros bruožai*. Vilnius: Mokslas, 1990, p. 173–176.

Priedai

1 lentelė. Skaičius bajorų, dvasininkų, miestiečių, valstiečių, baigusių profesines aukštųjų ir vidurinių mokyklų lygio mokymo įstaigas, bendrojo lavinimo vidurines mokyklas (1897 m. visuotinis gyventojų surašymas)

Raštingų skaičius (1); baigusių aukšt. m. įst. (2); vid. m. įst. (3); bend. v. m-los (4)								
Visi luomai								
Rusijos imperija	Vyrai (1)	Moterys (1)	Vyrai (2)	Moterys (2)	Vyrai (3)	Moterys (3)	Vyrai (4)	Moterys (4)
Skaičius	18 318,8	8 250,8	131,8	7,0	86,6	13,3	630,5	514,9
Procentinė išraiška	29,3 %	13,1 %	0,2 %	0,01 %	0,1 %	0,001 %	1,0 %	0,8 %
Vilniaus gubernija								
Skaičius	274 881	183 886	1 429	62	2 575	103	5 868	6 372
Procentinė išraiška	34,7 %	22,9 %	0,05 %	0,003 %	0,09 %	0,005 %	0,2 %	0,3 %
Kauno gubernija								
Skaičius	322 037	32 682	1 123	43	820	37	5 848	2 501
Procentinė išraiška	55,7 %	53 %	0,3 %	0,01 %	0,2 %	0,001 %	1,8 %	0,7 %
Gardino gubernija								
Skaičius	313 044	154 463	762	49	1 156	130	5 076	3 933
Procentinė išraiška	38,3 %	19,6 %	0,2 %	0,03 %	0,3 %	0,08 %	1,6 %	2,5 %
Mogiliavo gubernija								
Skaičius	213 558	72 318	624	32	1 278	197	4 710	3 605
Procentinė išraiška	25,8 %	8,4 %	0,2 %	0,04 %	0,5 %	0,2 %	2,2 %	4,9 %
Vitebsko gubernija								
Skaičius	219 931	147 023	992	65	1 560	23	5 333	4 187
Procentinė išraiška	39,8 %	25,9 %	0,04 %	0,04 %	0,7 %	0,01 %	2,4 %	2,8 %
Minsko gubernija								
Skaičius	272 086	109 232	1 034	44	1 546	152	7 003	3 761
Procentinė išraiška	10,1 %	0,3 %	0,04 %	0,5 %	0,1 %	2,5 %	2,5 %	3,4 %
Bajorai ir valdininkai (ne iš bajorų)								
Rusijos imperija								
Skaičius	649,6	666,0	93,1	4,6	23,4	5,0	240,3	224,9
Procentinė išraiška	73,2 %	69,2 %	10,4 %	0,5 %	2,6 %	0,5 %	27,1 %	2,6 %
Vilniaus gubernija								
Skaičius	22 808	23 525	1 066	293	4 549	45	3 348	4 451
Procentinė išraiška	61,3 %	58,5 %	2,3 %	0,09 %	0,9 %	0,1 %	9,1 %	11,1 %

1 lentelės tęsinys

	Vyrai (1)	Moterys (1)	Vyrai (2)	Moterys (2)	Vyrai (3)	Moterys (3)	Vyrai (4)	Moterys (4)
Bajorai ir valdininkai (ne iš bajorų)								
Kauno gubernija								
Skaičius	26 391	31 392	840	31	337	13	3 075	1 616
Procentinė išraiška	75,2 %	67,2 %	3,1 %	0,09 %	1,2 %	0,04 %	11,6 %	5,1 %
Gardino gubernija								
Skaičius	9 869	9 503	625	31	261	28	2 531	54
Procentinė išraiška	76,5 %	73,9 %	6,3 %	0,3 %	2,6 %	0,2 %	25,6 %	0,5 %
Mogiliavo gubernija								
Skaičius	8 400	7 675	604	21	388	45	1 691	1 856
Procentinė išraiška	62,9 %	53,5 %	5,9 %	0,2 %	4,6 %	0,5 %	20,1 %	24,1 %
Vitebsko gubernija								
Skaičius	9 897	9 842	592	37	162	9	2 280	2 305
Procentinė išraiška	60,5 %	34,1 %	0,5 %	0,03 %	0,1 %	0,09 %	2,3 %	2,3 %
Minsko gubernija								
Skaičius	23 205	17 054	1 077	26	428	32	2 963	1 963
Procentinė išraiška	60,3 %	42,8 %	0,4 %	0,01 %	0,1 %	0,01 %	1,2 %	1,1 %
Dvasininkai (visų konfesijų)								
Rusijos imperija								
Skaičius	217,3	208,4	5,5	0,3	2,5	0,8	0,8	56,3
Procentinė išraiška	78,8 %	66,6 %	2,0 %	0,1 %	0,9 %	0,3 %	52,1 %	18 %
Vilniaus gubernija								
Skaičius	1 087	822	64	–	11	–	726	135
Procentinė išraiška	87,2 %	80 %	5,1 %	–	0,8 %	–	58,1 %	30,8 %
Kauno gubernija								
Skaičius	753	222	64	–	5	–	606	53
Procentinė išraiška	88,4 %	45,1 %	0,8 %	–	0,06 %	–	8,4 %	2,3 %
Gardino gubernija								
Skaičius	1 370	1 256	32	–	28	–	876	277
Procentinė išraiška	82,1 %	76,1 %	2,3 %	–	0,1 %	–	63,9 %	22,1 %
Mogiliavo gubernija								
Skaičius	2 306	2 533	32	3	22	10	624	771
Procentinė išraiška	80,1 %	71,7 %	1,3 %	0,01 %	0,9 %	0,4 %	70,4 %	30,4 %

1 lentelės tęsinys

	Vyrai (1)	Moterys (1)	Vyrai (2)	Moterys (2)	Vyrai (3)	Moterys (3)	Vyrai (4)	Moterys (4)
Dvasininkai (visų konfesijų)								
Vitebsko gubernija								
Skaičius	1 581	1 727	41	–	19	–	1 091	506
Procentinė išraiška	73,1 %	6,1 %	0,2 %		0,1 %		6,9 %	2,9 %
Minsko gubernija								
Skaičius	2 209	2 231	37	–	20	4	1 610	678
Procentinė išraiška	83,5 %	75,8 %	1,6 %		0,01 %	0,09 %	72,8 %	30,3 %
Miestiečiai								
Skaičius	3 433,5	2 278,9	26,0	1,5	31,1	5,0	179,8	181,2
Procentinė išraiška	50,1 %	31,8 %	0,4 %	0,2 %	0,4 %	0,1 %	2,6 %	2,5 %
Vilniaus gubernija								
Skaičius	73 995	53 355	176	10	431	38	1 326	1 320
Procentinė išraiška	48,8 %	18,8 %	0,2 %	0,01 %	0,5 %	0,07 %	1,7 %	2,4 %
Kauno gubernija								
Skaičius	69 072	57 398	172	20	164	18	1 203	686
Procentinė išraiška	40,2 %	34,2 %	0,2 %	0,03 %	0,2 %	0,03 %	1,7 %	1,1 %
Gardino gubernija								
Skaičius	100 611	73 597	93	9	339	53	1 337	941
Procentinė išraiška	51,9 %	34,7 %	0,09 %	0,01 %	0,3 %	0,07 %	1,2 %	1,2 %
Mogiliavo gubernija								
Skaičius	69 647	44 921	119	8	470	97	1 074	847
Procentinė išraiška	48,5 %	29,1 %	0,1 %	0,02 %	0,6 %	0,2 %	1,5 %	1,8 %
Vitebsko gubernija								
Skaičius	67 233	49 473	182	26	128	12	1 466	1 465
Procentinė išraiška	38,2 %	28,9 %	0,02 %	0,005 %	0,01 %	0,002 %	0,2 %	0,2 %
Minsko gubernija								
Skaičius	114 998	64 111	201	44	471	71	1 899	982
Procentinė išraiška	45,6 %	24,3 %	0,1 %	0,006 %	0,04 %	0,1 %	0,1 %	0,1 %
Valstiečiai								
Rusijos imperija								
Skaičius	13 559,7	4 911,9	2,7	0,1	22,9	1,4	44,8	32,9
Procentinė išraiška	27,4 %	9,7 %	–	–	0,05 %		0,09 %	0,06 %

1 lentelės tęsinys

	Vyrai (1)	Moterys (1)	Vyrai (2)	Moterys (2)	Vyrai (3)	Moterys (3)	Vyrai (4)	Moterys (4)
Valstiečiai								
Vilniaus gubernija								
Skaičius	175 881	105 196	94	–	380	14	378	167
Procentinė išraiška	29,3 %	17,6 %	0,05 %	–	0,2 %	0,01 %	0,2 %	0,1 %
Kauno gubernija								
Skaičius	223 895	234 703	27	4	281	4	1 076	87
Procentinė išraiška	32,7 %	24,6 %	0,01 %	0,001 %	0,1 %	0,001 %	0,4 %	0,03 %
Gardino gubernija								
Skaičius	199 444	68 457	4	1	469	37	361	102
Procentinė išraiška	33,01 %	12,2 %			0,2 %	0,1 %	0,1 %	0,01 %
Mogiljavo gubernija								
Skaičius	132 494	16 742	2	–	352	42	255	87
Procentinė išraiška	19,8 %	8,4 %	–	–	0,2 %	0,2 %	0,1 %	0,5 %
Vitebsko gubernija								
Skaičius	140 438	85 311	9	–	124	1	403	125
Procentinė išraiška	15,2 %	11,3 %	–	–	0,008 %	–	0,02 %	0,01 %
Minsko gubernija								
Skaičius	130 312	24 881	2	2	556	27	411	78
Procentinė išraiška	16,8 %	3,2 %	–	–	0,4 %	0,1 %	0,3 %	0,3 %

Sutrupinimai: gyv. v – gyvenamoji vieta, v. – vyrai, m. – moterys, aukšt. m. įst. – aukštųjų mokyklų lygio mokymo įstaigos, spec. vid. m. įst. – specialios vidurinių mokyklų lygio mokslo įstaigos, bend. v. m-los – bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos.

Lentelė sudaryta remiantis: Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Виленская губерния.* Типография С. Петербургского акционерного общества печатного и писчебумажного дела в России „Слово“, 1904, с. 52–58; Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Ковенская губерния.* Типография Э. Л. Пороховщиковой, 1904, с. 52–58; Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Гродненская губерния.* Типография кн. В. П. Мещерского, 1904, с. 52–58; *Первая всеобщая перепись населения: Витебская губерния.* Типография кн. В. П. Мещерского, 1904, с. 52–58; Могилевская губерния, Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая*

перепись населения: Могилевская губерния. Типография С. Петербургского акционерного общества печатного и писчебумажного дела в России „Слово“, 1903, с. 52–58; Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Минская губерния.* Типография С. Петербургской Тюрмы, 1903, с. 52–58.

2 lentelė. Skaičiaus bajorų, turėjusių profesinį aukštojo, vidurinio mokyklų lygio išsilavinimą, pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

Gyvenamoji vieta	Amžiaus grupės				
	10–19	20–29	30–39	40–49	50–59
Vilniaus gubernija	58 (4,1 %)	468 (33,1 %)	462 (32,7 %)	299 (21,1 %)	124 (9 %)
Kauno gubernija	24 (2,6 %)	321 (35,4 %)	323 (35,6 %)	161 (17,7 %)	78 (8,5 %)
Gardino gubernija	37 (2,6 %)	711 (51,2 %)	715 (51,1 %)	386 (27,8 %)	239 (17,2 %)
Vitebsko gubernija	58 (2,6 %)	658 (29,7 %)	853 (38,6 %)	453 (20,5 %)	187 (8,4 %)
Mogiljavo gubernija	98 (12,2 %)	275 (34,3 %)	241 (30 %)	184 (22,9 %)	93 (11,6 %)
Minsko gubernija	45 (3,4 %)	439 (33,2 %)	429 (32,4 %)	253 (19,1 %)	156 (11,8 %)

Lentelė sudaryta remiantis: Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Виленская губерния.* Типография С. Петербургского акционерного общества печатного и писчебумажного дела в России „Слово“, 1904, с. 52–58; Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Ковенская губерния.* Типография Э. Л. Пороховщиконой, 1904, с. 52–58; Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Гродненская губерния.* Типография кн. В. П. Мещерского, 1904, с. 52–58; *Первая всеобщая перепись населения: Витебская губерния.* Типография кн. В. П. Мещерского, 1904, с. 52–58; Могилевская губерния, Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Могилевская губерния.* Типография С. Петербургского акционерного общества печатного и писчебумажного дела в России „Слово“, 1903, с. 52–58; Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Минская губерния.* ипография С. Петербургской Тюрмы, 1903, с. 52–58.

3 lentelė. Miestiečių (vyrų), turėjusių profesinį aukštojo, vidurinio mokyklų lygio išsilavinimą, pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

Gyvenamoji vieta	Amžiaus grupės				
	10–19	20–29	30–39	40–49	50–59
Vilniaus gubernija	121 (22,4 %)	194 (35,9 %)	122 (22,6 %)	63 (11,6 %)	39 (7,2 %)
Kauno gubernija	32 (17,2 %)	65 (35,1 %)	60 (32,4 %)	20 (10,8 %)	8 (4,3 %)
Gardino gubernija	24 (6,2 %)	150 (38,8 %)	121 (31,3 %)	60 (15,5 %)	31 (8 %)
Vitebsko gubernija	35 (9,3 %)	67 (17,9 %)	181 (48,5 %)	67 (17,9 %)	23 (6,1 %)
Mogiljavo gubernija	134 (28 %)	135 (28,2 %)	138 (28,8 %)	62 (12,9 %)	19 (3,9 %)
Minsko gubernija	63 (12,2 %)	229 (44,2 %)	139 (26,8 %)	57 (11 %)	24 (4,6 %)

Lentelė sudaryta remiantis: Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Виленская губерния.* Типография С. Петербургского акционерного общества печатного и писчебумажного дела в России „Слово“, 1904, с. 52–58; Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Ковенская губерния.* Типография Э. Л. Пороховщиковой, 1904, с. 52–58; Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Гродненская губерния.* Типография кн. В. П. Мещерского, 1904, с. 52–58; *Первая всеобщая перепись населения: Витебская губерния.* Типография кн. В. П. Мещерского, 1904, с. 52–58; Могилевская губерния, Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Могилевская губерния.* Типография С. Петербургского акционерного общества печатного и писчебумажного дела в России „Слово“, 1903, с. 52–58; Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Минская губерния* Типография С. Петербургской Тюрьмы, 1903, с. 52–58.

4 lentelė. Valstiečių (vyru), turėjusių profesinį aukštojo, vidurinio mokyklų lygio išsilavinimą, pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

Gyvenamoji vieta	Amžiaus grupės				
	10–19	20–29	30–39	40–49	50–59
Vilniaus gubernija	136 (29,6 %)	213 (46,5 %)	68 (14,8 %)	30 (6,5 %)	11 (2,4 %)
Kauno gubernija	73 (25,7 %)	116 (40,8 %)	73 (25,7 %)	18 (6,3 %)	4 (1,4 %)
Gardino gubernija	114 (30,3 %)	173 (46 %)	131 (34,8 %)	40 (10,6 %)	18 (4,7 %)
Vitebsko gubernija	156 (33,5 %)	134 (28,8 %)	102 (21,9 %)	39 (8,3 %)	34 (7,3 %)
Mogiljavo gubernija	137 (37 %)	125 (33,7 %)	65 (17,5 %)	25 (5,3 %)	18 (3,8 %)
Minsko gubernija	164 (29,7 %)	236 (24,6 %)	112 (20,2 %)	32 (5,7 %)	8 (1,4 %)

Lentelė sudaryta remiantis: Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Виленская губерния.* Типография С. Петербургского акционерного общества печатного и писчебумажного дела в России „Слово“, 1904, с. 52–58; Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Ковенская губерния.* Типография Э. Л. Пороховщиковой, 1904, с. 52–58; Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Гродненская губерния.* Типография кн. В. П. Мещерского, 1904, с. 52–58; *Первая всеобщая перепись населения: Витебская губерния.* Типография кн. В. П. Мещерского, 1904, с. 52–58; Могилевская губерния, Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Могилевская губерния.* Типография С. Петербургского акционерного общества печатного и писчебумажного дела в России „Слово“, 1903, с. 52–58; Распределение населения по грамотности, образованию, сословным и возрастным группам. *Первая всеобщая перепись населения: Минская губерния.* Типография С. Петербургской Тюрьмы, 1903, с. 52–58.

OLGA MASTIANICA

Social view of professionalization in Lithuanian society (according to 1897 one-day census of the population of the Russian Empire)

Summary

The one-day census of the population of the Russian Empire in 1897 had not aimed to evaluate the influence of professionalization on the fluctuation of society's social structure. Professional stratification of the society had not been estimated by rate indicators of the people's social origin. Eventually, conclusions about possible extent of professionalism to particular layers of the society could be drawn only from the data about people's education that was fixed in the census.

The data of the census still fixed more traditional priorities of particular social groups towards education than the changes of these priorities. Representatives of noblemen put more value upon higher education than special secondary education. In the case of townsmen special secondary education prevailed. Speaking about peasants' view to education, basically it means general and specialized secondary school which interested only peasants from Grodno and Mohyliav guberniyas. The influence of modernization processes could be more seen only in evaluation of education level for townsmen and peasants using the principle of generations. More active in obtaining professional education were 20–29 year old groups than 30–39 year old townsmen. In the case of peasants these rate indicators become “younger” – more active seeking to obtain professional qualifications are 20–29 year old groups, and 10–19 year old peasants for whom professional education opened the possibilities of new social guarantees and hope for changes of their social status.

Key words: professionalization, census, social status